

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՔ

ԵՐԿՈՒ ԽՐԻՄԵՑԻՈՅ ՄԷՋ 1865-ԻՆ ԵՂԱԾ ԽՕՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.

Աղապարտ. — Մասեաց Աղաւնին կարգացիր:

Աղաւան. — Կարգացի ճանս, ինչ կայ որ:

Աղապարտ. — Ի՞նչ պիտի ըլլայ, Խալիպեան Ուսումնարանը փակուած չէ եղիլ է, հապա ինչ էր ան խապաբն որ ամէն տեղ չալ է. ղիլ էր՝ Խալիպին դպրատունը փակուեցաւ տէյին:

Աղաւան. — Ա՛տամ՝ դուն ալ. միթէ չի գտիս որ ամէն տարի ամէն Ուսումնարան յունիսի ետքերուն կ'փակուի, ու օգոստոսին առջի օրերը նորէն կ'ըացուի: Ի՛շթէ Խալիպեան Ուսումնարանն ալ աս տարի ալ փակուած կ'ըլլայ, ամա հէլպէթ որ նորէն կ'ըացուի:

Աղապարտ. — Զարմանք. անպէս է նէ շատ մարդու ուրախութիւնը փորը մնաց՝ աւիս նէ:

Աղաւան. — Ասոր ինչո՞ւ կ'զարմանաս աղբար. դուն անոր զարմացիր որ ան դպրատունին մէջը զաւակ ունեցող աղաներ պիլէ տեսայ ես որ Խալիպեան վարժատունը ես փակուիլ է՝ ես աս օրերս պիտի փակուի ասեւէն խանութէ խանութ կ'ըալէին, ու աչքի լուս կուտային մէկմէկի:

Աղապարտ. — Ատ խուճուր բան. ճանրմ, ան վարժատունին փակուածէն ինչ ֆայտա կայ ան աղաներուն. իլլէ որ բաց մնացածը պիտի չուզենան մի որ հիչ ոչ չէնէ իրենց որդիքը ուսումները լրմընցունուն: Փառք քեզ Աստուած, ինչ չէշիտ մարդիկ կան եղիլ է աշխարհքիս երեսը:

Աղաւան. — Անոր ալ պատճառը կայ ամմա ինչո՞ւս պէտք է, ինչ կասիմ՝ ինչ գէշ մարդ կ'ըլլամ:

Աղապարտ. — Ի՞նչ է նայինք ասոր պատճառը:

Աղաւան. — Զէ, ինչ պէտք է: — Անցած օրը մէկուն խանութը ասոր կալաճին եղաւ,

անպէս եօռուխտուղ բաներ լսեցի որ ես ա. մօթուս գետինը կանցնէի, ասողները քահ քահ կ'ընտային: Էնկ ետքը չգիմացայ, «Պէ աղբար՝ ասի, իտա մեր խելքին չիհասած բաներուն չիխառնուինք չի. Խալիպեան դպրատունին փակուածէն իսէ՝ բաց մնացածը կամենանք նէ, ասպէս բաներ պէտք չինք ասինք, ու ասող ալ ըլլայնէ՝ մենք՝ Աստուած չանէ որ փակուի պիտի չասինք մի ես» աւի: Անգիէն աղային մէկը ինչ ասէ աղէկ. «Հածէ Աղաճան, ասաց, Խալիպեան դպրատունին բաց մնալը քափիկով կ'ըլլայ, խապա՛ր իս. էյ, աս արալըստա քափիկ մնաց մի օրթալըսը. ամէն մարդ իրեն գլխուն վրան լալէն կեցիլ է. Թաթարը գնաց, չէկիրթկէն էկաւ, հալխին քովը 200 քափիք չմնաց, 250 մանէթը ուսկից հանիմ ու տամ՝ դպրատունին որ տղուս ուսում տան: — Կնէրիս համարձակութեանս, աղա ասի. ես իմ կարճ խելքովս աս կասիմ որ թէ որ մենք տղոց ուսում տալուն խըյմէթը գիտնայինք նէ, մեր տնեցոց տարին մէկ քանի հատ մօտնի ֆիսթաններ, ըշլափներ, կարիպալալներ, պուռնուզներ պակաս կանէինք ու մեր մախսումներուն աս մենճ զրկանքը չէր անէինք»: Աղան աս խօսքը լսածին պէս՝ թրօսթը առաւ էլաւ տուն գնաց. էրէկ նայիմ որ հետս խուլիլ է, խանութիս առջեւէն անցածիքէնը բարեւս ալ չառաւ:

Աղապարտ. — Ատամ, ասպէսները քանի հատ ին որ . .

Աղաւան. — Էյ, հապա ատ կարողութիւնը ունեցող ալ քանի հոգի ունինք որ . . . Աղէկ որ ան Ուսումնարանին մէջ քառսուն յիսուն աղքատի տղաք ալ կան որ սրը եկեղեցական փողերով կ'վարժուին, որն ալ Աղա Խալիպովին ըստթիւն. չէնէ խորդ որ ան կիւղէլիմ Դպրատունը մինչեւ հիմա պէլքի փակուած

ալ էր . իլլէ թէ որ նախընտանէն , Թիֆլիզէն , Ատէսէն , Ուլաճ Պուղտանէն ու տաճառ ուրիշ հեռու տեղերէն ստրկով աշակերտներ չգային :

Աղասարայ. — Ամմա սալթ ըստակի սէպէպէն ալ չէ տաճառ . մէկ քանի տղաք ու վարժապետներ խիստ գէշ բաներ ասիլ էին Դպրատունին համար :

Աղանան. — Էյ էտեւ ինչ եղաւ . դպրատունէն վարուած մարդը , աշկերտ էղիլ է , վարժապետ էղիլ է , հէլպէթ որ գէշ պիտի ասէ որ իրեն խապահաթները չիմացուին . ատպէլի բան է ու . ատոր զարմանալ պէտք է որ :

Աղասարայ. — Ես ինչ գիտնամ աղբար . անցած օրը Ռուս մեծաւորին մէկը ինծի կասէր որ երանի ձեզի որ անպէս մէկ Դպրատուն ունիք տէյին . . .

Աղանան. — Հէմ անպէս ալ է . անճա մեր ազգին տգիտութիւնն ու նախանձը տեսար մի դուն : Տգիտութիւնը չիթողուլ որ աղէկ բանին խըյմէթը ճանչցուի . նախանձն ալ չիթողուլ որ մէկը աղէկ բանի մը ձեռք զարնէ նէ՝ մէկալն ալ եարտըմ անէ . իշթէ անով մեր ազգն ալ աս պօյը կմնայ :

Աղասարայ. — Աս ալ լսեցի որ Խալիպեան Դպրատունին աշկերտները ինա կիմնաղիային մէջ սորված տղոցը ռուսնակին պէս համարձակ՝ իսկ ռուսի պէս չին կարնալ էղիլ է կալածի անելու .

Աղանան. — Ատամ ոէն տէ , ինչո՞ւ պիտի չանին . խիստ աղէկ ալ ռուսնակ կսորվենան ու կալածի ալ կանին : Ամա իսկ ռուսի պէս չին խօսիլ էղիլ է . — անկից ինչ կելլէ , թող ռուսը նայի որ ռուսի պէս թէմիզ գիտնայ իրեն լեզուն . մենք հայ ինք նէ՝ էնկ առաջ հայի լեզուն , հայի հաւատքը , հայի պատմութիւնը պիտի չգիտնանք մի . էյ ցուցուր

նայիմ ինծի , որ կիմնաղիայի մէջ սորված հայը կայ որ աս բաներէն խապար ունենայ :

Աղասարայ. — Խորդ գիտիս , ան ալ չէ նէ մեր տղաքը ռուսնակը հայնակէն աղէկ գիտին : Թէոր հայնակէն ալայ մալայ վաղ անցնելու միտք ունինք նը չիգտիմ , չէնէ ... Ձէ աղբար , ես իմ որդուս ռուսնակ ու ֆուսնցուզնակ սորվածը խիստ ալ կուզիմ ամմա , հայնակը տաճառ աղէկ գիտցածը աւելի մախպուլ է : Ախր ու մենք մէմը մեր լուս հաւատքովը հայ ինք , մէմալ մեր լեզուովը . լեզուն չգիտնանք նը՝ հէլպէթ որ հաւատքն ալ կմոռնանք , ժամէ ալ կպաղինք , էնճամը հայութենէն կելլինք , ռուս ալ չինք ըլլալ , չինկանայի պէս մէկ աղբ մը կըլլանք :

Աղանան. — Ատ ատպէս է ու կայ . անոր համար իմ խըթիս , մենք պէտք է որ Խալիպեան վարժատունին ալ՝ մեր ամէն աղգային դպրատուններուն ալ՝ խըյմէթը ճանչնանք , ու մեր տղոց պէտք եղած ուսումը հոն առնել տանք , ամմա կուզինք էղիլ է որ ռուսնակը տաճառ թէմիզ սորվենան . ան վարժատուններէն ելածներէն ետեւ ալ չինք մի կարնալ կիմնաղիա տալու նացա , կամ թէ մէկ ուրիշ ռուսի Դպրատուն մը՝ որ հոն թէքմիլ անին իրենց ռուսնակը , Հալիսը ինչ կուզէ թող ասէ . բան հասկըցող մարդը հալիսին կալածիին չինայիլ , հապա իրեն որդուն ու ազգին ֆայտան ու զարարը հասկընալէն ետեւ՝ անոր կօրա ճամբայ կըռնէ :

Աղասարայ. — Անպէս է նէ ես ալ գիտիս ինչ կասիմ ան հալիսին . արիցէք աղբարներ , առաջ ան դպրատունին պէս մէկ ուրիշ դպրատուն մը բանանք ու ետքը կուզինք նէ ուրախանանք Խալիպի դպրատունին փակուելուն :

Աղանան. — Տեսար մի դուն կալածիին շիտակը :

